

ב"מ פד

משה שווערד

1. שו"ת הריב"ש סימן רנא

תשובה: כבר ידעת, שכל מה שדנין דיני נפשות בזמן הזה [במקום שהותר מדינא דמלכותא] אינו מן הדין, שכבר בטלו דיני נפשות. אבל משום מיגדר מלתא, היו ב"ד מכין ועונשין, שלא מן התורה, אם השעה צריכה... ורבי אליעזר ברבי שמעון היה הורג ברשעי ישראל בהורמנא דמלכא, ושלא בעדים ושלא בהתראה...

2. תוספות הרא"ש מסכת בבא מציעא דף פד עמוד א

בניכם אינם שלכם. אבריה דר' ישמעאל וכו'. דברים הללו נכתבו שלא להוציא לעז על בני אדם שהם כך.

3. ספר תקנת השבין - אות י

ושם מקודם בר' אלעזר בר' שמעון ור' ישמעאל בר' יוסי סיפרו מה שהיו בעלי בשר, נראה לי גם כן הכוונה להודיע מקדושת בשר גופם שגם כל גופניותם היה כולו קודש לה' לבדו דזולת זה מה שייך להזכיר בהם דבר זה דהיו בעלי בשר כלל והא ודאי ופשוט, דריבוי בשר הנעשה רימה ותולעה אינו אלא לגנאי וכדתנן באבות (ב', ז') מרבה בשר מרבה רימה, אבל ר' אלעזר בר' שמעון שהיה בטוח דבשרו ישכון לבטח כמו שאמרו שם (פ"ג סוף ע"ב) וכן ר' ישמעאל בן ר' יוסי מסתמא היה כיוצא בו דמה שאירע לזה אירע לזה וזיכרו גופם כל כך עד שהיה בשר גופם כולו קדוש לה' אצלם שייך לספר שהיו בעלי בשר שתוספת בשר הגוף הוא אצלם תוספת קדושה ומה שהוא אצל כל אדם בעולם הזה לגנאי, וכמו שאמרו (סוטה ה' סוף ע"א) בשר בושח סרוחה וכו' דזה עיקר הבושה של האדם מה שהוא בשר ואצלם היה לשבח וכמו לעתיד שנאמר לשבח (יחזקאל י"א, י"ט) והסירותי וגו' ונתתי לכם לב בשר וכן יבוא כל בשר להשתחות וגו' כיון שכל גופניותו קדוש לה':

4. רש"י מסכת בבא מציעא דף פד עמוד א

כי כאיש גבורתו - [1] [אבר תשמיש, לשון אחר: שלהן גדול - תאוה של אשה מרובה משל איש.

5. חידושי הריטב"א מסכת בבא מציעא דף פד עמוד א

איבריה דר' יוחנן. [2] הוא מקום הקיבורת של הזרוע או הירך שהוא עגול ושם בודקין האדם שהוא שמן ועב, ופרש"י ז"ל אינו נכון כלל.

6. חכמת שלמה מסכת בבא מציעא דף פד עמוד א

אבריה דר' ישמעאל כו' נ"ב [3] ואולי על דרך הכונה על גודל התאוה קאמר ועל דרך כל הגדול מחבירו יצרו גדול הימנו ואפי' הכי משלו ברוחם ולא פחדו מהיצר ולאפוקי מעובדא דרבא במסכת סוכה מ"ה קאמר כחמת בת תשעה קבין על דרך עשרה קבין זנות ירדו לעולם תשעה נטלו ערביים כו'.

7. שיטה מקובצת מסכת בבא מציעא דף פד עמוד א

איבריה דרבי ישמעאל. [4] יש מפרשים דאיבריה רצה לומר אכילתו תלמיד הר"פ.

8. ספר תורת חיים על בבא מציעא דף פד/א

שופריה דיעקב אבינו מעין שופריה דאדם הראשון. מספר הזוהר פרשת תולדות משמע דהיינו מה שאמרו חכמים ז"ל כשנכנס יעקב אבינו לפני אביו לברכו נכנס עמו ריח גן עדן לפי שהיה לבוש באותה שעה במלבושיו של אדם הראשון וכיון דיעקב מעין אדם הראשון הוה חזרו הבגדים לכמות שהיו מעיקרא וקלטו ריח גן עדן וזה לשונו ותקח רבקה את בגדי עשו בנה הגדול החמודות אלין אינון לבושין דרווח עשו מן נמרוד ואילין לבושי יקר הוו מן אדם הראשון וכו' וכדהוי לבוש לון עשו לא הוי סלקין ריחן כלל וכד לביש לון יעקב תב לבושים לאתריה וסליקו ריח בגין דשופריה דיעקב שופריה דאדם הוה ע"כ:
ונראה דלחכי כתיב ויאמר ראה ריח בני כריח שדה וכי שייך ראה גבי ריח אלא לפי שכתונת עור של אדם הראשון היו מאירין ונהירין כדאיתא במדרש רבה כתונת עור בתורתו של ר' מאיר מצאו כתוב כתונת אור אלו בגדיו של אדם הראשון ואפשר שנעשו מעורו של לוייתן מהנקבה שנמלח לצדיקים לעתיד שעורו מבהיק מסוף העולם ועד סופו כדאיתא בפרק הספינה והיינו עור ואור ואיכא למימר דכי היכי כי לביש לון עשו לא הוו סלקין ריחין וכי לביש להון יעקב הוו סלקין ריחין הכי נמי כי לביש להון עשו לא הוו נהירין וכד לביש יעקב תב לבושיה לאתריה והוו נהירין כמלקדמין כיון דחד שופרא הוה להו והיינו דקאמר ראה ריח בני כי ריח ההיא היה נרגש בחוש הראות שהיו אז הבגדים מאירין ומריחין בבת אחת כי ריח גן עדן הוא אור העליון הצפון לצדיקים:

9. ספר שערים מצויינים בהלכה

מפרש בפרי צדיק (פ' נצבים אות טז) דאין המכוון על יופי הגוף, שעל זה נאמר הבל היופי, רק על גוף נאה ונקי מפגם הברית, ומעין שופריה דיעקב שאמר (ויחי מט-ג) כחי וראשית אוני, והיה כאדם הראשון קודם הקלקול שלא ידע כלל מהנאת הגוף.

10. תוספות מסכת בבא מציעא דף פד עמוד א

יתבי אשערי טבילה - והא דאמר' בערבי פסחים (פסחים דף קיא.) האי מאן דפגע באתתא בעידן דסלקת מטבילת מצוה אחזת ליה רוח זנונים [1] היינו כשפוגע בה אבל רבי יוחנן שהיה יושב שם בקבע אין זו פגיעה [2] אי נמי התם שפוגע כשעולה בעודה ערומה מן הנהר.

11. חידושי הריטב"א מסכת בבא מציעא דף פד עמוד א

יתבי אשערי טבילה. והא דאמר בפסחים (קי"א א') האי מאן דפגע באתתא בעידנא דסליק מטבילה אוחזתו רוח זנונים, [3] ה"מ באיניש דעלמא ולא כר' יוחנן שיצרו בידו ודמיין עליה כקאקי חיוורי וזה פשוט.

12. ספר דבר יעקב [4]

ובהג' הב"ח [ברכות כ.] כתב שר' יוחנן לא היה ירא מיצר הרע משום שגבות עיניו היו מכסות את עיניו, ובלי להגביהן לא היה יכול לראות [כמבואר בב"ק קיז].

13. ספר בניהו בן יהוידע על בבא מציעא דף פד/א

שם כי סלקן בנות ישראל מטבילת מצוה וכו'. מכאן יש ללמוד דאשה ההולכת לבית הטבילה, תקח עמה אשה כשרה כדי לראות הטבילה שלה, יען כי בה פוגעת תחלה, וכאן משמע דפגיעה בכשר עושה פועל טוב בולד שתתעבר בו מאותה טבילה:

14. מהרש"א חידושי אגדות מסכת בבא מציעא דף פד עמוד א

מסתכלין בי וניהוי להו זרעא דשפירין כו' ביאורו כענין המקלות אשר פצל יעקב לפי שהטבע מוליד בהזדקקם לפי הציור בדמיונם בעת הרייון כדאיתא במדרשות ור"י אזיל לשיטתיה בפרק המפלת דאין אשה מתעברת אלא סמוך לטבילה וק"ל:

15. ספר תורת חיים על בבא מציעא דף פד/א

מה דגים שבים מים מכסין אותן ואין העין שולטת בהן. לכאורה משמע לפי שהמים מכסין אותן ואין נראה קאמר שאין העין שולטת בהן ואין נראה חדא דהרבה פעמים הדגים נראין כשהן שטין בתוך המים ועוד דמשמע דהוי דומיא דאין העין שולטת בהן דזרעו של יוסף דהתם אף על גב שהן נראין אין העין שולטת בהן ונראה לפי שענין עין הרע הוא ניצוץ ושפע רע ומזיק היוצא מן העין ומגיע בדבר הנראה אליו ונדבק בו כענין אשה נדה כשתראה במראה מצוחצחת נראה על המראה ההוא נקודות אדומות והוא נמי על ידי רוח מסאבא בישא דשריא עליה כשמבטת בכח יוצא ממנה שפע רוח מסאבא ונדבק במראה ההוא וכן הזכירו בשרף מעופף שהוא שורף בראיתו מהאי טעמא. וכל כמה שיש הפסק בין העין לבין הדבר הנראה לו אין השפע הרע יכול להגיע אליו ולהדבק בו ולכך לא שלטא עינא בישא בדגים שבים אע"ג שהן נראין תוך המים כיון שהמים מכסין אותן ומפסיקין בין העין לביניהם אין שפע המזיק יכול להגיע אליהם ולהדבק בהן וזה טעם מה שאסר הכתוב למנות אל ישראל לפי שהמנין שולט בו עין הרע וצוה לקבל מחצית השקל מכל אחד ולמנות השקלים אף על גב דמנין השקלים נמי כשהן מרובין עושין עין אלא לפי שאין השפע היוצא מן העין מגיע לאותן האנשים עצמן ונדבק בהן אין העין מזיק להן וזה טעם בלק שאמר לבלעם אפס קצהו תראה לפי שרצה להכניס בהן עינו הרעה אמר לו שלא יוכל שפעו הרע להגיע ולהדבק אלא במקצתן בלבד:

16. ספר חזון איש, ב"ב ליקוטים ס' כא (ע' רנה)

<p>כשגזר עינין מיתה ציוה"כ הזדמן לפניהן עין רעה שגנגנה מיתחן, וכעין דלמרו מגלה כ"כ צ' הא והא גרמא ל'י, וכן ראצ"י כשהגיע זמנו ליפטר מן העולם ונגזר עליו זמנו גלגלו מן השמים סיבת מותו ע"י כערת תמכון בלב רבנו, וכן הוא עובדא דר"ח צרי דר"א ברכות י"ח צ' ויחנן דכל שהאדם במעלה יתורה כל סגולותיו וצחוקותיו יתירות, ועינו יוחר פוטנת והיינו דלמרו יכבו צ"י רבנן טיביו, והא דלמרו רש"י פירוש אחת כ"י אע"ג דכלא דינא לא מויתא ח"יג, משום דשטן מקטרג בשעת הסכנה, והאדם נידון בכל יום, וגם בדין יוה"כ קובעין לפעמים להניחו אחרי עבט בעולם ולא לעשות לו נס. (סנהדרין דף ק"ח צ').</p>	<p>שם יכבו צ"י רבנן עיניו ונה נפשיה, מסודות הכניאה כי האדם צמחשצמו הוא מניע גורמים נסתרים בעולם המעשה ומחשבתו הקלה חוכל לשמש גורם להרס ולחרבן של גשמים מולקוס, וכדלמרו פסחים י' צ' כיון דנפיש אפחזיבו שטנא צבו טינא, ובצ"מ פ"ד ח' לא מסהפוי מר מטינא בישא, ושם צ' פירוש אחת יש לו צניכס כ"י, ושם ק"ז ח' לא חזבין חרעא דסמיכא למחא, ובשעה שבני אדם מחפטים על מליחות מוללה, מעמידים את מליחות זו בסכנה, וצ"מ הכל צדי שמים וכל שלא גזר עלי צדין שמים לאצין הדבר נולד, אבל כשגזר הדבר לאצו, מתגלגל הדבר לפעמים ע"י שימת עין תמכון על הדבר וע"י זה הוא כלה, וכדלמרו צ"מ ק"ז צ' דרב סניק לצי קברי כ"י תשטין וחשעה בעין רעה, והיינו</p>
--	--

17. מהרש"א חידושי אגדות מסכת ברכות דף נה עמוד ב

אנא פלוני בר פלוני מזרעא דיוסף כו'. בפרק אלו נאמרים (לו): דמייתי ליה אבני יוסף ניהא ובפרק מי שמתו (כ). ובפרק הפועלים (פד). נמי דר' יוחנן קאמר לה אנא מזרעיה דיוסף קאטינא [1] איכא למימר דהוה ידע דמשפחתו היה מזרע יוסף אך הכא אינו דומה דמיירי דוקא במאן דאתי מיוסף [2] וי"ל דהלחש הוא כן [3] ועי"ל דכל ישראל נקראו ע"ש יוסף דכתיב נוהג כצאן יוסף וגו' וק"ל:

18. תוספות רא"ש על בבא מציעא דף פד/א

אי אהדרת בך. פי' ר"ת דריש לקיש היה בעל תורה תחלה ופורק ממנו עול תורה ונעשה לסטים והיינו דקאמר ליה אי אהדרת בך ותהיה כמו שהיית מתחלה ולא תפרוק עול תורה מעליך...

19. תוספות רא"ש על בבא מציעא דף פד/א

יהיבנא לך אחתאי. לקמן מוכח שנשאה ולא חש (לומר) לשמא יאמרו שבשביל זו חזר זה, ולפי מה שפירשתי שמתחלה היה אדם גדול ניהא:

20. ספר ביאור אגדות חז"ל

<p><u>וצריך להבין למה מיד כשקבל עליו עול תורה תשש כוחו ולא יכל לקפוץ כבראשונה אטו מי שהחליט בנפשו לעבוד עבודות קשות מאד וחלש כחו תיכף כשמחליט ע"י?!! אלא ע"כ לומר דכיון שקיבל עליו עול תורה והיינו</u></p>
<p><u>עמל התורה וקיום המצוות כראוי דזהו העול שהתורה נותנת. בקבלה זו נעשה מיד רוחני, וכיון שנעשה רוחני תש כוחו החומרי</u> ובאמת זהו גם מה שאמרו חז"ל (סנהדרין כ"ו) תורה מתשת כחו של אדם, והיינו רק תורה ולא יגיעת חכמות אחרות. ולכאורה אם זה בדרך הטבע מה החילוק באיזה חכמה יגע, וע"כ דבעמילות בתורה וקיום המצוות נעשה רוחני וכל שנעשה רוחני, נחלש ממילא כחו הגשמי.</p>
<p>(משאת משה צ"ח)</p>

21. חידושי הריטב"א מסכת בבא מציעא דף פד עמוד א

מעיקרא רבי קרו לי. פרש"י רבן של לסטים ולא נהירא, והנכון כדפירש ר"ת כי קודם שנעשה לסטים למד והיה חכם אלא שפירש, והיינו דא"ל ר' יוחנן אי הדרת בך כלומר למה שהיית בתחלה, ואשכחן במס' שבת א"ל ר"ל לר' יהודה נשיאה כך מקובלני מאבותי אלמא מקובל היה מאבותיו תורה.

22. חידושי אגדות למהר"ל בבא מציעא דף פד עמוד א

מאי אהנת לי וכו'. פי' כי לי לא אהנת כי לא יקרא הנאה רק מי שעושה טובה לאחר ודבר זה לא נקרא טוב מי שגרם לו שהיה ת"ח כי זהו מילי דשמיא ועשה בזה עבודת המקום דמצות לא להנות בעולם הזה נתנו רק לעול על האדם הם, ולכך אמר מאי

אהנת לי כי לי לא אכפת בדבר (אהניתו). והשיב דמכל מקום אהנת לך דאקרבינך תחת כנפי השכינה ושייך בזה אהנת לך דנעשה בריה אחרת דכיון שהקריבו תחת כנפי השכינה הרי הוא בריה אחרת, ואלו היה מצוה אחת או שנים לא שייך בזה אהנת לך כיון דמצוה לאו להנות נתנה אבל דבר זה מה שקרבו תחת כנפי השכינה בזה הוא בריה אחרת ובוודאי אהנת לך לעשות אותך בריה אחרת.

23. ספר דבר יעקב

ד] א"ל אהנאי לך דאקרבינך תחת כנפי השכינה - המהרש"ל מבאר שר"ל שאל איך היה מותר לר' יוחנן להזכיר שהיה ליסטים, הרי אסור לומר לבעל תשובה זכור מעשיך הראשונים [כדתנן לעיל נח:] אלא ודאי אין כוונתך לקנטר אלא לומר שנעשיתי רב וחשוב, ואני אומר מה אהנת לי שגם מקודם הייתי חשוב. ור' יוחנן חשב שכוונת ר"ל כפשוטו לשאול מה אהנית לי וא"ל אהנת שקרבתך תחת כנפי השכינה. א"נ ר' יוחנן א"ל בגלל שהוא קירב אותו תחת כנפי השכינה מותר לו להזכיר שהיה מקודם ליסטים.

24. ספר שערים מצויינים בהלכה

א"ל לסטאה בלסטיותיה ידע. פרש"י לפי שהיית לסטים אתה בקי באותן כלי אומנות ליסטיות. וכתב המקובל רבי שמשון מאוסטרפאלי בלקוטי שושנים [נדפס בסוף דן ידן] שריש לקיש היה גלגול נשמה של ישמעאל בן אברהם, [ובגלגולי נשמות (אות ח) כתב שהיה גלגול חובל קין שהיה לוטש כל חורש נחושת וברזל, וזהו שאמר לסטאה בלסטיותיה ידע, שהיה בקי בזה מגלגולו הראשון], וזהו סוד הגמ' שאמר ר"י לר"ל ידע לסטים בלסטיותיה, פירוש שה"י רמז לו כי יש בו ניצוץ קדוש שהיה טמון אצל ישמעאל שהיה לסטים כמש"כ (לך טז-יב) "והוא יהיה פרא אדם ידו בכל ויד כל בו", ופרש"י ידו בכל, לסטים, וכן

ריש לקיש היה לסטים בתחלה כמבואר בגמ' כאן, ומה"ט נסתלק ר"ל ע"י מעשה זו, כהי שיכפר על ניצוץ הקדוש שהיה טמון אצל ישמעאל, וסיבב הקב"ה שנחלקו בדין הסייף והסכין והפגיון והרומח, שהם כלים שנשתמש בהם ישמעאל ללסטם את הבריות, וא"ל ר"י לסטאה בלסטיותיה ידע, כוונתו שאתה גלגול של ישמעאל, ובא הזמן שתסתלק מן העולם. וכזה נ"ל ליישב קושיות האחרונים [הובא במאמר הבא] שלא יאמר לבע"ת זכור מעשיך הראשונים, הקא"ל בלסטיותיה ידע - שידע כשהיה ישמעאל בן אברהם, ולא היה לו כוונה להנות אותו.

25. חכמת שלמה מסכת בבא מציעא דף פד עמוד א

שם ומאי אהנית לי כו' נ"ב נ"ל דה"ק ליה מי אית לך רשותא להכלימי ולומר לסטיים בליסטנותא ידע דהא כבר מוזהר שלא יאמר לבעל תשובה זכור מעשיך הראשונים אלא ודאי בזה אתה מקנטרני שהייתי לסטים מחמת דוחק והייתי מזולזל ועתה נעשיתי רב וחשוב מאי אהנית לי כו' והוא לא השגיח בדברון כך והבין שכפשוטו אמר ומש"ה השיב לו דאקרבינך תחת כנפי השכינה אי נמי השיב שרשות בידו להכלימו ולקנטרו בכל שהרי הוא רבו והכניסו תחת כנפי השכינה ודו"ק:

26. ספר בניהו בן יהוידע על בבא מציעא דף פד/א

ודע, כי בודאי ר' יוחנן לא היתה כונתו מעיקרא לעשות לו אונאת דברים, דאמרינן לעיל [דף נ"ח ע"ב] אם הוא בעל תשובה, לא יאמר לו זכור מעשיך הראשונים, אך כונת ר' יוחנן לומר לו בעל כרחי צריך להודות לך, כי אתה בקי יותר

ממני בדבר זה, מפני כי לסטאה בלסטאותיה ידע, אך ר' שמעון בן לקיש נצטער כי חשב דלא אכפת ליה לר' יוחנן בזלזול שלו:

27. חידושי אגדות למהר"ל בבא מציעא דף פד עמוד א

עשה בשביל בני. תימא וכי כ"כ אכזרי היה והרי אמרינן מנין שלא יהיה המוחל אכזרי (ב"ק צ"ג צ"ד) ועוד ריש לקיש היה לו לבקש מן ר"י שימחול לו. ומיהא קושיא זאת לא קשיא דוודאי בקש שימחול לו ואם לא רצה לעשות בשביל אחותו ובן אחותו כ"ש שלא יעשה בשביל ר"ל שהוא בעל דבר. ויראה לי הא דקאמר אתא אחתיה לא שהיה זה במוחש דוודאי לא היה נודע דר' יוחנן אענשיה, דשמא לא ימות, או בשביל דבר אחר הוא חולה, רק כי היו יודעים רבנן שמת בשביל שר' יוחנן היה מעניש אותו. והא דקאמר אתא אחתיה לא שהיה בפעל ובמוחש כך שבאת אחותו ובקשה שלא יעניש אותו ור"י לא רצה, דוודאי דבר זה אינו כלל, רק שנקרא זה אתאי אחתיה משום דאע"ג שלא באת אחותו הרי בוודאי כאלו באת דאין ספק שהאשה מבקשת רחמי' בשביל בעלה והוי כאלו באת, ואם היה רבי יוחנן מוחל כשבאת לבקש שימחול לו לא היה נענש דהוי כאלו מחל, דהא בודאי אלו היה נודע דאענשיה היתה אחותו מבקשת והוא היה מוחל לכך נאמר בזה שאחותו מבקשת למחול ור' יוחנן מחל והיה הש"י מהפך הגזירה, אבל עתה כי היה ר' יוחנן בעל מדת הדין והיה מקפיד ואינו מוותר נאמר בזה כי אחותו היתה מבקשת שדבר זה בוודאי כי אחותו מבקשת וכן בנה ומשום גודל ההקפדה של ר' יוחנן שאינו מוחל נאמר שאמר שלא למחול, ולא היה זה בפעל כלל במוחש רק שכל הדברים האלו הם בחכמה וכח שכל ולא במוחש, ופירוש זה נראה ברור.

28. ספר דבר יעקב

ה) אתאי אחתיה קא בכיא א"ל עשה בשביל בני א"ל עזבה יתומיך אני אחיה [פי' תוכלי לעזוב היתומים לכד כי אני אחיה אותם] עשה בשביל אלמנותי א"ל ואלמנותיך עלי תבטחו [אם תתאלמני תבטחי עלי שאעזור לך] נח נפשיה – בשיחות הגר"ח שמולביץ זצ"ל [תשל"ג מאמר יג] תמה אף אם התחייב ר"ל מיתה משום שהחליש דעתו של ר' יוחנן, מ"מ היה לו להתפלל בגלל אשתו ובניו שלא חטאו. ועוד קשה שהיה לו למחול לר"ל כדי שיהיה לו חברותא, שהרי ידע מעלתו שלא מצוי עוד תלמיד ותיק כמוהו | ותירץ שהחומרא של פגיעה ברב אינה משום כבוד הרב כשלעצמו, אלא שהיא גורמת לביטול השפעת הרב בישראל, וכאילו אין להם חכמים וזקנים כלל, וכל קיום כלל ישראל מוטל בסכנה ע"י פגיעה זו.

29. דף על הדף בבא מציעא דף פד עמוד א

בגמ': בעי רבנן רחמי עלי ונח נפשי'. דרש הגאון רבי חיים שמואלביץ [ל"א-יט] זצ"ל: הרב והתלמיד הרי אלו שנים שהם אחד, אין חיי התלמיד חיים בלי הרב, וכן הוא לאידך גיסא אין חיי הרב חיים בלי התלמיד, שכשם שהתלמיד שגלה מגלים רבו עמו, כך גם רב שגלה מגלין תלמידיו עמו. שהרב זקוק לתלמידיו ובלעדיהם אין חיינו נחשבים כחיים. וכן מצינו בר' יוחנן כשנסתלק תלמידו ריש לקיש ולא מצאו לר' יוחנן תלמיד כמו ר"ל "שף דעתיה" ובקשו רחמים עליו ומת.

ולכאורה קשה למה לא ביקשו עליו רחמים ויבריא, וע"כ שלא היה בכך משום תועלת, כי לא היה ר' יוחנן סובל את העדר תלמידו ריש לקיש ושוב היה שף דעתיה, ולעומת זאת אנו מוצאים בגמ' (ברכות ה' ב') שאמר ר' יוחנן "דין גרמא דעשיראה ביר" ופירש"י זה עצם של בנו העשירי שנותר לו מכל בניו ואף הוא מת אחריהם. ובתוס' שם שהיה לוקח עמו עצם זו כדי לנחם את האבלים, והדברים מבהילים עד מאד, לראות כח סבלו של ר' יוחנן שאיבד את כל בניו והיה מסוגל לשאת עמו עצם

36. ספר חדושי אגדות חלק שלישי עמוד לז - מסכת בבא מציעא

ומה שאמר כי אתו בי תרי לדינא וכו' והנה הניסים המפורסמים אינם תמידים ואם כן איך היה דבר זה (בכל) [שכל] זמן שהיה שוכב בעליה היה דבר זה, ולפיכך פירושו שכאשר היו שנים חולקים יצא קול רוחני לעשות דין ביניהם ונסתלקו מן הדין, ורצה לומר כי לא היו מחלוקת באותו העיר שהיה שוכב ר"א כמו שהיה קודם והיה מגיע מאתו אל בעלי הדינים הדין פלוני אתה חייב פלוני אתה זכאי.

37. מהרש"א על בבא מציעא דף פד/ב

פלוני אתה זכאי ופלוני אתה חייב כו'. שהיה מכוין האמת מי הוא זכאי ומי הוא חייב ולא פסק ביניהם שבועה ולא באו לידי שבועת שוא ולכך לא סליק חיה רעה למתייהו כדתנן בפרקי אבות חיה רעה באה לעולם על שבועת שוא:

38. חידושי אגדות למהר"ל בבא מציעא דף פד עמוד ב

ואמר דאשכח' עכנא דהוה מהדר אמערתא וכו', ויש לך לדעת כי העכנא הזאת כמו שפרשנו בהגוזל ומאכיל (ב"מ דף קי"ז) שהנחש מפריד בין החיים ובין המתים והוא הנחש הקדמוני שגרמה מיתה לעולם ולפיכך הנחש מפריד בין המתים ובין החיים, ולכך כאשר הביאו את ר"א למערת אביו [ש]הי' מעלתו גדולה בחכמה וביראת שמים היה הנחש מפריד שלא יוכלו להביא לשם ר"א בנו, כי מה הוא זה אשר ראוי להיות בא עד הלום, ולכך אמרו פתח פיך ויכנס בן אצל אביו כי מצד שהבן יש לו צרוף וחבור עם אביו יש לנחש, אשר הוא מפריד המתים, להסתלק שיכנס הבן אליו.

39. מהרש"א על בבא מציעא דף פד/ב

אשכחיה לעכנא כו' עכנא עכנא פתח פיך כו' פתח להו כו'. הכונה בזה דהדרא ליה עכנא לרמוז שלא מת זה אלא בעטיו של נחש ולא בעונו דכבר בחייו היה לו צר מערה ונתמרקו עונותיו כדאמרינן בפ"ק דברכות ברית האמור ביסורין ממרקין כל עונותיו של אדם ולזה היה ראוי ר"א ליכנס אצל אביו שהיה לו עמו צער מערה ומת ג"כ בעטיו של נחש ולזה לקמן כשמת ר' יוסי בן אלעזר דלא פתחה להן העכנא ויצתה בת קול דזה לא היה לו צער מערה ולא עלה למדרגת אבותיו:

40. ספר בניהו בן יהודע על בבא מציעא דף פד/ב

שם אמר קא חשביתו ליה כוותיה. הנה ממה דקאמר אחרי זה חלשא דעתיה דרבי, וכאן אמר סתם, מוכרח לפרש, דכאן קאי על ר' אלעזר ולא על רבי, ודלא כמהרש"א ז"ל, וכמ"ש רבינו חיד"א ז"ל במראית העין, ופירש הטעם משום דמי שהוא קטן ועולה לגדולה יש בו עין הרע, אבל מי שהוא גדול וראוי לגדולה לא יתנו בו עין הרע, דזו הגדולה אינה חידוש לו, והיינו דחלשא דעתיה דר' אלעזר דגם לו חושבים דאינו ראוי דיתנו בו עין הרע, ואינו כן, דהוא ראוי להיות בדרא דאוני, עד כאן דברין ע"ש. והנה יש לדקדק למה לא חרה לו בתחלה כאשר אסיקו את רבי עמיה, וככה נרגש מהרש"א ז"ל בזה. ונ"ל בס"ד דבתחלה לא ניכר שהם חושבים אותם במדרגה אחת, דאפשר לומר לעולם יודעים דר' אלעזר גדול מרבי, ומה דאסיקו את רבי עמו, היינו משום כי המה ראו שגם רבי כערכו ראוי הוא לגדולה זו של הספסל, ואף על פי שעדיין לא הגיע לחריפות של ר' אלעזר מה בכך, מכל מקום ראוי הוא לישב על הספסל, דהא כל החכמים היושבים על הספסלים אינם שוים בחכמה, ויש זה גדול מזה, אך אחר שהורידו את שניהם בזה ניכר שהם חושבים אותם בהשוואה אחת ומדרגה אחת, דאם חושבים לר' אלעזר גדול יותר והגיע לגדולה, לא היו חוששים בעבורו מעין הרע, וכמו שכתב הרב חיד"א ז"ל כנזכר לעיל דמי שראוי לגדולה לא יתנו בו עין הרע, כי זו הגדולה אינה חידוש לו. אי נמי יובן, דבתחלה יש לומר שעשו כן לרבי להעלותו משום כבוד אביו, שהיה נשיא, ולכן אף על פי שלא הגיע למדרגת ר' אלעזר העלוהו, דזה הכבוד נתנו לו מצד כבוד הנשיאות של אביו, אך כשראה אח"כ דהיו חוששין על שניהם משום עין הרע, הבין שהיו חושבים את רבי במדרגת החכמה כר' אלעזר, ולכך העלוהו, דאי משום כבוד הנשיאות של אביו אינם מטילים עין הרע ברבי, דזה הכבוד בא לו מבחוץ ואינו מצד עצמו:

ודע דאע"ג דר' אלעזר היה קטן בשנים, דיתכן לא הגיע אותו זמן לעשר שנים, עם כל זה הוא לא ביקש ולא הקפיד בעבור גאות חס ושלו, שרודף אחר כבוד הגופני, אלא כוננו לשם שמים, כדי שיהיו דבריו נשמעים בהלכה בבית המדרש, ויהיה נמנה בסברתו עם הגדולים, ויטו אזניהם אליו, ויש לו רשות להכריע ולפלפל עם הגדולים היושבים על הספסלים, כי היושבים בקרקע אין להם רשות לפתוח פיהם לפלפל עם הגדולים, ולהגיד דעתם וסברתם, לענין פסק ההלכה, ובישיבתו על הספסל יש בו יגדיל תורה ויאדיר טפי:

41. ספר בניהו בן יהודע על בבא מציעא דף פד/ב

שם שהוא ארי בן ארי ואתה ארי בן שועל. פירושו הוא נעשה ארי, בשביל שהיה בן ארי, דזכות אביו מגין עליו, ואם כן אין השבח לעצמו אלא מכת אביו, אבל אתה ארי בן שועל, שלא זכית להיות ארי מכת אביך, אלא מכת עצמך, ואם כן אתה עדיף מיניה: